

children's costumes were in fact a small copy of adult female and male clothes and contained the same components. According to this fact, the main difference between the children's complexes of the clothes of various local zones of Podillya was the use of shirts, which was embroidered with using of subregions techniques with appropriate ornaments and color schemes. Also somehow children's costumes differed of their inherent belt clothes and shoulder clothes, hats, shoes, adornments and, sometimes, additions to the clothes.

Keywords: *traditional children's costume, Ukrainians from Podillia, subregions, local features, body clothes, belt clothes, shoulder clothes, outerwear, hats, shoes, adornments, belts, additions to the clothes.*

Одержано 1 вересня 2017 року

УДК 910.4:379.85(477.43)

Ю.А.Хоптяр

Туристичні напрямки на Поділлі початку ХХІ ст. як засіб розвитку пізнавальних здібностей молоді (на матеріалах Ярмолинеччини)

У статті робиться спроба розглянути можливості пов'язані з визначенням туристичних напрямків на Поділлі (Ярмолинеччині) на сучасному етапі, як засобу розвитку пізнавальних здібностей молоді. Розбудова духовних, ідеологічних підвалин суспільства – необхідна суспільна потреба, коли звернення до історії взагалі, і історії регіонів, адміністративних формувань, окремих населених пунктів зокрема, відроджує історичну пам'ять, віру у торжество взятого курсу, формує патріотизм, гуртує націю.

На тлі інших місцин давніх історичних та культурних осередків України помітно виділяється Ярмолинеччина. Ярмолинецький район розташований у центральній частині Хмельницької області у верхів'ях р. Ушиці і був утворений у березні 1923 р. До його складу увійшла більшість територій колишньої Шарівської волості, крім того, частина сіл входила до Зінківського, Михайлівського, Смотрицького, Солобківського, Фельштинського районів. Остаточоно район сформувався у 1965 р. З 1923 р. адміністративним, господарським та культурним центром стало с. Ярмолинці, а з 1958 р. селище міського типу. Загальна площа району становить 89,9 тис. га, що складає 4,5% території області. Відстань по шосейній дорозі до

обласного центру становить 25 км, по залізниці – 36 км. Снт. Ярмолинці розташоване на туристичному маршруті Хмельницький – Кам'янець-Подільський. У Ярмолинецькому районі нараховується 60 населених пунктів, з них 59 сіл та селище міського типу Ярмолинці. Населення в районі становить близько 38 тис. чол., в тому числі близько 9 тис. чол. – мешканців адміністративного центру (2013). Щільність населених пунктів складає 7 поселень на 100 кв. км, а густина населення 44 чол. на 1 кв. км (нижче середнього).

Ярмолинеччина має чимало цікавих пам'яток історії та культури і тому для розвитку пізнавальних здібностей молоді розвивається туристична мережа, що приваблює не тільки громадян України, але й іноземців. Загальною туристичні маршрути Ярмолинеччиною можна визначити у трьох напрямках: № 1 – Ярмолинці – Сутківці – Баранівка – Круті Броди; № 2 – Ярмолинці – Шарівка – Верба – Михайлівка; № 3 – Ярмолинці – Ясенівка – Соснівка – Косогірка. Організація туристичних маршрутів можлива за наступними об'єднуючими темами (таймінги-розклади з транспортними схемами розробляються безпосередньо під потреби туристичних груп або індивідуальних туристів чи туроператорів).

Ключові слова: Поділля, Ярмолинеччина, культурний центр, торгівельні шляхи, духовна культура, мікроклімат, екологія, засоби формування здібностей молоді.

Після здобуття Україною незалежності виникла суспільна, державна потреба в розбудові духовних, ідеологічних підвалин суспільства, коли звернення до історії взагалі й історії регіонів, адміністративних формувань, окремих населених пунктів зокрема, відроджує історичну пам'ять, віру у торжество взятого державою курсу, формує патріотизм, гуртує націю. Розвиток туристичної галузі нині належить до пріоритетних напрямків розвитку країни.

Серед давніх історичних та культурних осередків України можна виділити чимало чудових місцин і серед них Ярмолинеччина. Ярмолинецький адміністративний район знаходиться в центральній частині Хмельницької області у верхів'ях р. Ушиці. Як адміністративна одиниця, район утворився у березні 1923 р. До його складу увійшла більшість територій колишньої Шарівської волості, крім того, частина сіл у нинішніх межах входила у свій час до Смотрицького, Солобківського, Зінковецького, Михайлівського і Фельштинського районів. Остаточою район сформувався у 1965 р. З 1923 р. адміністративним, господарським та культурним центром стало с. Ярмолинці (з 1958 р. селище міського типу). Загальна площа району становить 89,9 тис. га, що складає 4,5% території області. Відстань по шосейній дорозі до обласного центру становить 25 км, по залізниці – 36 км. Снт. Ярмолинці розташоване на туристичному маршруті Хмельницький – Кам'янець-Подільський. У районі нараховується 60 населених пунктів, з них 59 сіл та селище міського типу Ярмолинці. Населення в районі становить близько 38 тис. осіб, в тому числі близько 9 тис. осіб

– мешканці адміністративного центру (2013). Щільність населених пунктів складає 7 поселень на 100 кв. км, а густина населення 44 осіб на 1 кв. км (нижче середнього показника) [1, с. 9-10].

Ярмолинеччина має чимало цікавих пам'яток історії та культури і тому тут розвивається туристична мережа, що приваблює не тільки громадян України, але й іноземців. До того ж туризм сприяє розвитку пізнавальних здібностей молоді. Зокрема, вчителі шкіл району щорічно залучають учнівську молодь, переважно у літню пору, до туристичних походів за визначеними маршрутами.

Загалом туристичні маршрути Ярмолинеччиною можна визначити у трьох напрямках: № 1 – Ярмолинці – Сутківці – Баранівка – Кругі Броди; № 2 – Ярмолинці – Шарівка – Вербка – Михайлівка; № 3 – Ярмолинці – Ясенівка – Соснівка – Косогірка [8]. Організація туристичних маршрутів можлива за наступними об'єднуючими темами (таймінги-розклади з транспортними схемами розробляються безпосередньо під потреби туристичних груп, індивідуальних туристів чи турсервісів):

- “Стежками старовинних парків”. На Ярмолинеччині збереглося 7 старовинних парків, що були закладені ще в XIX ст. На жаль, їх сучасний стан вимагає втручання для поліпшення умов проведення екскурсій та пікніків (розчистка стежок, прибирання сміття, догляд за рослинами).

- “Історико-краєзнавчі музеї Ярмолинеччини”. На території району функціонує 15 музеїв (переважно при сільських школах). Не зважаючи на скромність експозицій, вони можуть привабити туристів через тенденцію, що спостерігається останнім часом. Туристи-городяни проявляють зацікавленість у відвідинах провінційних музеїв із місцевими екскурсоводами, що надає можливість пізнати історію України безпосередньо з місцевих історичних джерел.

- “Джерела Ярмолинеччини” й “Рибальський вік-енд”. В Ярмолинському районі є 6 річок, 92 водойми й багаточисельні мінеральні джерела, деякі з яких навіть набули слави святих. Екскурсія найцікавішими джерелами району відбувається мальовничішими місцями, що відносять тур до екологічних, які набули особливої популярності серед сучасних туристів, що переймаються здоровим способом життя. Щодо рибальського туру, то можливо поєднати рибалення на кількох водоймах району упродовж вихідних днів відповідно до пріоритетів туристів (краєвиди, проживання в наметах чи в оселях зеленого туризму, види риби тощо).

- “Вчимося у майстра: майстер-класи з народної творчості”. На території району творять багато народних майстрів в таких видах творчості, як вишивка, гаптування, бісероплетіння, різьблення по дереву, писанкарство, розписи, декоративні вироби зі шкіри, іграшки з глини (біля 26 локальних осередків й майстрів). Багато років існують знані фольклорні колективи “Кудрявички”, “Барвінок”, “Шарівчанка”, на базі яких можна ознайомитись та вивчити народні пісні Поділля. Особливо актуальним може стати організація таких майстер-класів напередодні свят, пов'язаних з відповідними традиціями ство-

рення певних атрибутів. Серед них – Великодень (писанкарство, вишивки), Різдво (дідухи, колядки, щедрівки, народна кухня), Івана Купала (вишиті сорочки, купальські пісні, травництво), весілля (співи, рушники, ікони) і т.п.). Цікавою для урбанізованого населення є участь в етнографічних експедиціях по збору народних пісень або творів народного мистецтва для локальних музеїв.

• “Ярмолинеччина духовна”. Туристичні маршрути-паломництва унікальними церквами, костелами й місцями захоронень Ярмолинеччини із розповіддю про історію цих пам’яток культури й релігії.

Туристичні маршрути розпочинаються з адміністративного центру. Перша згадка про с. Ярмолинці датується 8 березня 1407 р., коли король польський і верховний князь литовський Владислав II Ягайло за заслуги перед короною надав зазначене село у володіння своєму слугі Ходку [2, с. 3–4]. Від назви села нащадки Ходка отримали прізвище Ярмолинські, що дало початок потужному шляхетському роду. Для захисту від наскоків татар син Ходка Олександр (Олехно) у 1445 р. збудував укріплений замок загальною площею 0,25 га, який розташовувався у південно-східній частині поселення і мав форму трикутника (ширина – 50 м, довжина – 85 м). Після завершення будівництва замку з оборонними спорудами Ярмолинці переводяться до категорії містечок, а в 1455 р. одержують магдебурське право. У XV–XVIII ст. Ярмолинці перебували у складі Подільського воєводства. На початку XVIII ст. починають змінюватися власники Ярмолинців, і 1705 р. останній з роду Ярмолинських (подільських) Томаш видав заміж за Івана Шепінга свою дочку Ганну. Його син Доментій, перебуваючи на військовій службі, відірвався від помістя і без жалю продав містечко у 1757 р. королівському камергеру Павлу Старжинському за 245 тис. золотих [3, с. 6]. Згодом власниками стали Сцібор-Мархоцькі (1772) та Орловські (1790). 1761 р. завершилось будівництво у містечку монастиря бернардинців (ліквідований російським урядом у 1832 р.) [4].

Після 2-го поділу Речі Посполитої 1793 р. Ярмолинці опинилися під владою Російської імперії. Із 1795 р. – містечко Проскурівського повіту Подільського намісництва (з 1797 р. – Подільська губернія). Протягом XIX ст. – місце постійного перебування військ Російської імперії та важлива станція на поштовому шляху із Санкт-Петербурга до Кам’яця-Подільського. На той час Ярмолинцями (до 1917 р.) володіли графи Орловські, за яких містечко перетворилося на ремісничо-торгівельний центр, у господарстві якого велику роль відігравали ярмарки. Саме за сприяння Адама Орловського із містечка Тинна (нині село Дунаєвського району Хмельницької області) у 1835 р. до Ярмолинців переведено Петропавлівський ярмарок, який у наступні десятиліття став найбільшим у Подільській губернії. Товарообіг ярмарку сягав 2–3 млн. руб., куди щорічно з’їжджалось до 500 купців [5, с. 171–176]. У 1871–1873 рр. Ярмолинці відвідав художник Н. Орда, створивши тут малюнок “Ярмолинці: Костьол барнардинський”. У 1882 р. під час подорожі Україною в містечку зупинився художник Ф. Рубо і написав тут картину “Вулиця в Ярмолинцях”, яка була ним представлена на виставці Мюнхенської академії мистецтв (1883). 3 12 листопада

1914 р. запрацювала залізниця Проскурів – Кам'янець-Подільський, яка була прокладена за 3 км від містечка, де збудували залізничну станцію Ярмолинці [6, с. 70-73]. Під час Першої світової війни містечко опинилося у прифронтовій зоні: у 1914–1917 рр. тут розташовувалися тилові установи і шпитали.

За часів Української революції 1917–1921 рр. в районі Ярмолинець проходили бої між Армією Української Народної Республіки та Червоною армією, зокрема під час Другого зимового походу Армії УНР (28 жовтня 1921 р.). 19 листопада 1920 р. в містечку більшовики встановили радянську владу. З 1923 р. – райцентр Проскурівської округи (у 1932–1937 рр. район та округа у складі Вінницької області). У роки Другої світової війни 1939–1945 рр. під час гітлерівської окупації (8 липня 1941 р. – 27 березня 1944 р.) тут діяли підпільники та партизани. 1941–1942 рр. в районі залізничної станції було знищено до 20 тис. мирних мешканців (переважно євреїв) і військовополонених. Після війни на місці розстрілів встановлено пам'ятник, а 1992 р. відкрито меморіал жертв фашизму.

У повоєнні роки Ярмолинці стали селищем міського типу (1958 р.) із промисловими підприємствами та заводами: верстатобудівним, “Кристал”, продтоварів, кукурудзокалібрувальним та іншими), а населення зросло до 9,4 тис. мешканців (1970). У 1970–1990-х рр. активно розвивалася м'ясо-молочна галузь, а для цього були зведені: тваринницький комплекс з поголів'ям до 8 тис., комбикормовий завод та інші. З розвалом СРСР 1991 р. спостерігався промисловий спад і з ряду підприємств містечка вижили лише два – сільськогосподарське закрите акціонерне товариство “Агропрод-ЗПТ” та держліспгосп. У роки незалежності активно розвиваються сільськогосподарська, переробна та будівельна галузі.

Серед туристичних об'єктів, пам'яток архітектури у Ярмолинцях знаходяться: костіол Святих Петра і Павла (1792–1862), будинок Грінберга, районний історичний музей, що відкрився 2012 р. та інші. До археологічних пам'яток належать поселення черняхівської культури на південно-східних околицях, а також залишки замчиц XV–XVII ст. в історичному центрі.

Наступним об'єктом одного туристичного маршруту № 1 Ярмолинечиною є замок (XIV–XVII ст.) у с. Сутківці. Історична доля Західного Поділля протягом кількох століть, починаючи з золотоординського нашествия, була пов'язана з постійними спустошливими нападами, тому оборонне будівництво у вказаний період набуло значного розмаху. На трасах знаменитих в історії Кумчанського, Чорного і Волоського шляхів, яким орди кримських татар діставалися до Поділля і далі на захід, виросла ціла мережа населених пунктів, укріплених замками. З них Сутківці, Шарівка та Ярмолинці були зведені на території Ярмолинського району. Залишки одного з регулярних замків збереглися на території с. Сутківці. Замок мав прямокутний двір (66 м на 60 м), оточений стінами, по кутах якого стояли п'ятигранні башти. Башти мали по 4 яруси і з'єднувалися галереями, які проходили по внутрішньому периметру оборонних стін. У 1567 р. під час чергового бойового зіткнення оборонців

фортеці замок було сильно зруйновано, щоправда тоді був відновлений і проіснував до XVII ст. Нині збереглися неповних три яруси з чотирьох: перший – більш як на половину засипаний землею, другий – з десятком гарматних бійниць і третій – з шістьма бійницями розтесаними під вікна.

Ще однією пам'яткою с.Сутківці є Покровська церква-замок (XIV ст.), що знаходиться недалеко від замку. Покровська церква-замок є пам'яткою архітектури національного значення (з 1948 р.) – єдиним у центрально-східній Європі прикладом оборонного храму у вигляді рівнораменного хреста із заокругленнями на чотирьох кінцях. На трьох кінцях хрестового плану стоять три муровані башти з амбразурами і стрільницями, а на четвертому кінці стоїть дзвіниця, знизу мурована, зверху дерев'яна. Храм побудований із каменю-вапняку на вапняковому розчині, має два яруси: на першому містилася власне церква, а верхній мав саме оборонне значення. У нижньому ярусі зроблено бійниці, а на верхньому ярусі бійниці мали нахилену донизу форму для зручності стрільби. Загальна кількість бійниць становила 95, що перетворювало храм на потужну фортифікаційну споруду. Дах над центральним приміщенням був двосхилим, а над боковими приміщеннями – конусоподібний. Металевий дах побудували під час ремонту 1903 р., а дзвіниця над західним приміщенням зводилася ще у 1829 р., коли для церкви зводили новий іконостас. В центрі храму знаходиться великий стовп, на який опирається чотири склепіння, завдяки чому зменшувався тиск на зовнішні стіни. В середині церкви було оздоблено фресками, частину з яких було вкрито штукатуркою наприкінці XIX ст. У церкві зберігся надгробок могили Івана Васильовича Сутківського (пом. 1593 р.). Сесією районної ради у грудні 2006 р. затверджено Концепцію створення історико-туристичного заповідника сакрально-фортифікаційного будівництва та багатонаціональної етнографічної спадщини подільської культури, яка ґрунтується на пам'ятці архітектури – Сутковецькій церкві-замку [1, с. 331-334].

Іншою пам'яткою туристичного маршруту № 2 Ярмолинеччиною виступає Свято-Вознесенський храм XIV–XIX ст. у с.Шарівка. Цей храм також класифікується як церква-замок і є унікальною пам'яткою мурованої оборонної архітектури, що репрезентує тип межового триконхового (трикупольного) храму, генеза якого до кінця не з'ясована. Церква знаходиться на південній околиці села. Площа церкви, подібно до попереднього об'єкту у с.Сутківці, виглядає також як рівнораменний хрест. Внутрішні розміри центральної частини 8,6 м на 13,6 м. Хрестові склепіння ризниці до нашого часу не дійшли. Найдавніша частина церкви – дзвіниця – споруджена у XIV ст. як оборонна вежа на Кумчанському шляху. На другий ярус дзвіниці веде середстінний хід зі сходами. В інтер'єрі збереглися три шари живопису, найдавніший – відомого українського живописця-монументаліста Йосипа Прагтля (1737–1799) [7, с. 15-16].

На території Ярмолинеччини поширені різноманітні ландшафтні, геолого-морфологічні, геоботанічні особливості і ознаки в межах Волино-Подільської

височини лісостепової зони. Мільйони років тому тут були Силурійське, Торгонське і Сарматське моря. Рельєф місцевості рівнинно-горбистий, хвилястий, розчленований розлогими полями і густими лісами, чарівними гаями, дзеркалами великих і малих ставків. Історія розвитку території району, її геологічна будова визначили не тільки рельєф, але й корисні копалини, які мають нерудний характер і представлені вапняком, піском, фосфоритами, глиною. Клімат Ярмолинецького району помірно континентальний (м'яка зима і тепле літо), а середньомісячна температура по району складає +8 °С.

Фауна Ярмолинецьчини нараховує понад 200 видів хребетних (приблизно 40 ссавців, 120 птахів, 7–8 рептилій, 5–6 амфібій). Тваринний світ залежить від природи, рослинного покриву, культури господарської діяльності. В лісах зустрічаються дикі свині, косулі, білки, борсуки, вовки, лисиці, зайці-руснаки, видри, тхорі, куниці, вужі, гадюки, дикі бджоли та інші. Крім того, тут зафіксовано понад 120 видів птахів, із них 50 з місцевим гніздуванням. Орнітологічний комплекс населених пунктів складають горобці, ластівки, одуди, синиці, дятли, шпаки, лелеки, сойки, галки, ворони, сороки, голуби. У флорі налічується понад 1 тис. видів вищих спорових і насінних рослин, більше 30-ти з яких занесені до Червоної Книги України.

По заповідній справі Ярмолинецьчина займає в області одне з провідних місць. В районі утворено чотири державних заказники: Зелений (гідрологічного типу загальною площею 10 га), Евеліна (лісового типу 320 га), Чорний ліс (лісового типу 289 га) та Соколівщина (лісового типу 218 га). До того ж утворено два заповідних урочища: Березина (407 га) і Корначівський ліс (125 га). На даних природоохоронних територіях зберігаються в природному стані ділянки дуба черешчатого з поселеннями сірої чаплі, численні види рідкісних та "червонокнижних" рослин, зокрема проліски, конвалія, лілія лісова, ведмежа цибуля та інші.

Всього під охорону держави взято 15 природних об'єктів загальною площею 1 432 га, що становить 1,6 % території району. Так, у с. Скаржинцях у парку збереглася алея європейського каштану та бука – пам'ятка ботанічного типу площею 0,9 га. Даний парк заснований наприкінці XIX ст. (2,4 га). Серед насаджень нараховується до 50 порід, в тому числі екзотичні: тюльпанне дерево, горіх чорний, бук червоний, модрина сибірська та інші. У с. Стріхівцях знаходиться біогрупа екзотичних дерев – пам'ятка місцевого значення, що складається з груп дерев: ялини сріблястої, ялини канадської, сосни Веймутова, горіха чорного у віці 100–110 років. У с. Соснівка знаходиться парк Куявський (27,7 га), заснований наприкінці XIX ст. На території парку зростають сосна Веймутова, горіх чорний, ясен звичайний, клени, буки та інші. У с. Виноградівка розташований парк (7 га), заснований наприкінці XIX ст. У парку нараховується близько 40 порід дерев, проте особливу цінність становить дубовий гай віком понад 200 років і алея ялин навколо нього. У с. Вербка знаходяться залишки старовинного парку (4,8 га) утвореного наприкінці XIX ст., на території якого зростає 25 видів дендрофлори, а саме – модрина,

смерека, липа віком понад 160 років. На південно-західній околиці с.Лугове знаходяться залишки стародавнього парку (7,6 га) кінця XIX ст. В парку налічується 20 порід дендроформи у тому числі: гледичія триколючкова, ялина срібляста, глід пурпурово-червоний та інші. В с.Шарівка містяться залишки давнього парку (12,8 га) кінця XIX ст., де ростуть вікові дерева: ялина срібляста, смерека, клен, акація, дуб і інші. Варто зауважити, що у сучасних соціально-економічних умовах екологічний стан у вказаних парках залишається досить складним. Природі завдає шкоди загальна “окультуреність” ландшафтів, нещадна експлуатація і недбале ставлення до збереження і рекультивативі природних ресурсів.

В локальній умовній топ-лист “Сім чудес Ярмолинеччини” можна включити такі унікальні природничі й історичні пам’ятки (відповідно до реалізації загальнодержавної Програми із збереження та використання культурної спадщини 2004–2010):

1. Покровська церква-фортеця та рештки замкового комплексу XV ст. в с.Сутківці.

2. Вознесенська церква-фортеця ХУ ст. та панський парк XIX ст. в с.Шарівка.

3. Один з геодезичних знаків Дуги Струве, що охороняється ЮНЕСКО, поч. XIX ст. в с.Баранівка.

4. Костел Петра і Павла XIX ст. в смт. Ярмолинці.

5. Реліктовий парк XIX ст. на території санаторію “Куява” в с.Соснівка.

6. Старовинний парк й палац XIX ст. в с.Вербка.

7. Державний заказник “Евеліна” (320 га) із рідкими та зникаючими видами флори й фауни [10].

Таким чином, перспективність розвитку району в галузі туризму є очевидною. На користь цього свідчать такі фактори, як географічне розташування, природні ресурси, історичні пам’ятки й культурні здобутки Ярмолинеччини. Вчителі історії Ярмолинського району активно залучають учнівську молодь до участі в походах туристичними маршрутами, адже у цьому напрямку накопичено чималий досвід.

Список використаних джерел та літератури

1. Слободянюк П.Я., Хоптяр Ю.А. Місцеве самоврядування Хмельниччини: нариси історії місцевих громад Ярмолинського району. Хмельницький: Поділля, 2004. 507 с.

2. Архив Юго-Западной России. Ч. VII. Т. 1. № 11. С. 3-4.

3. Снігур О. Ярмолинці (короткі історичні нариси). Хмельницький: Миська друкарня, 2000. 64 с.

4. Енциклопедія історії України. Київ: Наукова думка, 2014. Т. 10. С. 756.

5. Хоптяр Ю.А. Розвиток ярмаркової торгівлі в Подільській губернії у другій половині XIX ст. // Наукові праці Кам’янець-Подільського державного педагогічного університету: історичні науки. Кам’янець-Подільський, 1999. Т. 3 (5). С. 171-176.

6. Хоптяр Ю.А. Залізничне будівництво на Поділлі в кінці XIX – на початку

XX ст. // Наукові праці історичного факультету. Кам'янець-Подільський, 1996. Т. 2. С. 70-73.

7. Сіцинський Ю. Оборонні замки Західного Поділля XIV–XVII ст. Київ: Веселка. 230 с.

8. Ярмолинеччина запрошує Вас: туристичний путівник / Відділ культури і туризму, Ярмолинечка централізована бібліотечна система. Ярмолинці, 2010. 22 с.

9. Кушнір Б. Світанок стрічаємо в дорозі. Київ: Молодь. 73 с.

10. <http://yarmrda.gov.ua/index.php/turystychna-yarmolynetchyna>.

Yurii Khoptyar

**Touristic routs in Podillia at the beginning of the XXI cent.
as the developmental mean of informative and educational ability
of young people (based on materials of Yarmolyntsi district)**

The article deals with an effort to analyze touristic routs in Podillia at the beginning of the XXI cent. as the development mean of informative and educational ability of young people (based on materials of Yarmolyntsi district) nowadays. The development of mental, ideological and spiritual basis of the society is a very important social need based on the regeneration of historical memory, history of different regions, districts and villages. All these acts help to form patriotism and unite the nation.

Yarmolyntsi district is one of the distinguished historical and cultural areas of Ukraine. Yarmolyntsi district situated in the central part of Khmelnytskyi region (upper reaches of the river Ushytsia) was created in March of 1923. It included Sharivska volost and some villages were included to Zinkovetskyi, Mykhaylivskyi, Smotrytskyi, Solobkivskyi, Phelshtynskyi districts. The district was finally formed in 1965. The village of Yarmolyntsi has become the administrative and cultural center since 1923 and in 1958 it was transformed into settlement of town type. The general area of the district is 89 900 hect. (4,5% of general area). Highway distance to regional center Khmelnytskyi is 25 km and railway distance is 36 km. The settlement of town type Yarmolyntsi is situated in the center of touristic rout Khmelnytskyi – Kamianets-Podilskyi. Yarmolyntsi district includes 60 settlements and 59 villages. The population of the district is about 38 000 people, 9 000 live in the administrative center (1913). The compactness is 7 villages to 100 square km. and 44 people to 1 square km.

Yarmolyntsi district includes a lot of historical and cultural monuments which attracts many tourists from Ukraine and abroad. Generally touristic routs are of three types: № 1 – Yarmolyntsi – Sutkivtsi – Baranivka – Kruti Brody; № 2 – Yarmolyntsi – Sharivka – Verbka – Mykhailivka; № 3 – Yarmolyntsi – Yasenivka – Sosnivka – Kosohirka. The organization of touristic routs may be based on the topics of general transport schedules, individual touristic groups schedules and separate tourist's tour or tour operators.

Keywords: Podillia, Yarmolyntsi district, cultural center, trade routes, spiritual culture, microclimate, ecology, means, formation, ability, young people.

Ю.А.Хоптяр

**Туристические направления на Подолии начала XXI в.
как средство развития познавательных способностей молодёжи
(на материалах Ярмолинеччины)**

В статье делается попытка рассмотреть возможности связанные с определением туристических направлений на Подолии (Ярмолинеччине), как средств развития познавательных способностей молодёжи.

Дальнейшее развитие духовных, идеологических устоев общества – общественная необходимость, когда обращение к истории вообще, а также истории регионов, административных единиц, отдельных населенных пунктов в частности, возрождает историческую память, веру у торжество взятого государством курса, формирует патриотизм, сплочает нацию.

Ярмолинцкий район расположен в центральной части Хмельницкой области у верховьях р.Ушицы. Он был сформирован в марте 1923 г. В его состав вошло большинство территорий Шаривской волости, а также часть сёл, которые в своё время входили в состав Зиньковского, Михайлиевского, Смотрицкого, Солобковского, Фельштинского районов. Окончательно район сформировался в 1965 г. С 1923 г. административным, хозяйственным и культурным центром стало с. Ярмолинцы, а с 1958 г. – посёлок городского типа. Общая площадь района составляет 89,9 тыс. га, или 4,5% территории области. Расстояние по шоссе до областного центра составляет 25 км, по железной дороге – 36 км. Пгт. Ярмолинцы находится на туристическом маршруте Хмельницкий – Каменец-Подольский. В Ярмолинском районе расположено 60 населённых пунктов, из них 59 сёл и посёлков городского типа Ярмолинцы. Население в районе составляет около 38 тыс. чел., в тому числе около 9 тыс. чел. – жителей административного центра (2013). Плотность населённых пунктов составляет 7 поселений на 100 кв. км, а плотность населения – 44 чел. на 1 кв. км.

Ярмолинеччина располагает немалым количеством интересных памятников истории и культуры, поэтому развивается туристическая сеть, которая привлекает не только граждан Украины, но и иностранцев. Вообще туристические маршруты Ярмолинеччиной определяются в трёх направлениях: №1 – Ярмолинцы – Сутковцы – Барановка – Крути Броды; №2 – Ярмолинцы – Шаровка – Вербка – Михайловка; №3 – Ярмолинцы – Ясеновка – Сосновка – Косозирка. Организация туристических маршрутов возможна по следующим объединяющим темам (тайминги-расписания с транспортными схемами разрабатываются непосредственно под требование туристических групп, либо индивидуальных туристов или туроператоров).

Ключевые слова: Подолье, Ярмолинеччина, культурный центр, торговые пути, духовная культура, микроклимат, экология, средства, формирование, способности, молодёжь.